

2023-09-29

Mark- och miljööverdomstolen
Box 2290
103 17 Stockholm
svea.avd6@dom.se

Komplettering av överklagande i mål P 10453-23 angående detaljplan Hammarparken, del av Eriksberg 1:27 m.fl., Uppsala kommun.

Som juridiskt ombud för föreningen Rädda Eriksbergs skogar, Naturskyddsföreningen i Uppsala och Kjell Lundgren, Gnejsvägen 14B, 752 42 Uppsala enligt fullmakt har jag överklagat Detaljplan för Hammarparken, del av Eriksberg 1:27 m.fl., Uppsala kommun. Överklagandet kompletteras härmed.

Yrkanden

Tidigare yrkanden kvarstår.

Mina huvudmän yrkar även på muntlig förhandling och syn.

Talerätt

Föreningen Rädda Eriksbergs skogar och Naturskyddsföreningen i Uppsala (nedan kallade föreningarna) är sådana föreningar som uppfyller kraven enligt 16 kap 13 § miljöbalken (MB) och har därmed enligt 13 kap 12 § plan- och bygglagen (PBL) talerätt i målet.

Nu aktuellt ärende gäller beslut att anta detaljplan som kan antas medföra en betydande miljöpåverkan och föreningarna är har således talerätt enligt 13 kap 12 § PBL. Föreningarna har innan utgången av granskningstiden skriftligt framfört synpunkter på planen som inte blivit tillgodosedda. Inget hinder mot föreningarnas talan föreligger alltså enligt 13 kap 11 § PBL.

Kjell Lundgren äger bostad som påverkas av den planerade exploatering detaljplanen medger. Han kommer att utsättas för olägenheter både under byggtid och när byggnationen är färdigställd. Under en lång byggperiod kommer samtliga boende i befintliga fastigheter att vara granne med en byggnadsplats, så nära som 15 m i vissa fall. Dessa olägenheter är generellt buller, damning, minskad trafiksäkerhet. Beslut om antagande angår honom således på sådant sätt som avses i 13 kap 8 § PBL och 42 § förvaltningslagen. Genom den täta bebyggelsen i direkt anslutning till befintliga fastigheter försämras dessutom marknadsvärdet högst troligt (detta har redan kunnat märkas i försäljning av bostadsrätter vid kännedom om beslutad detaljplan, och kommer att förvärras när byggnationen startar). Lundgren har innan utgången av granskningstiden skriftligt framfört synpunkter på planen som inte blivit tillgodosedda. Inget hinder mot Lundgrens talan föreligger alltså enligt 13 kap 11 § PBL. Genom den täta bebyggelsen i direkt anslutning till befintliga fastigheter försämras marknadsvärdet högst troligt (detta har redan kunnat märkas i försäljning av bostadsrätter vid kännedom om beslutad detaljplan, och kommer att förvärras när byggnationen startar).

Bakgrund

Plan- och byggnadsnämnden i Uppsala kommun beslutade 22-06-02 att anta detaljplan Hammarparken, del av Eriksberg 1:27 m.fl. Syftet med detaljplanen är möjliggöra att bebygga delar av Hammarparken med bostadsbebyggelse i 4–6 våningar och en förskola i en av byggnadernas bottenvåningar. En exploatering bedöms kunna möjliggöra omkring 350 nya bostäder (byggaktörerna redovisar enligt planhandlingarna i granskningsskedet sammanlagt 412 lägenheter).

Hammarparken är till stora delar en gammal talldominerad naturskog. Området karaktäriseras av gamla tallar, flera med talticka vilket tyder på en ålder på minst 150 år. De hyser t ex vintertagging och reliktböck, och många är hålträd. Flera träd visar tecken på gamla betesskador och det finns mycket gamla träd som kan betraktas som omistliga. En del av skogen bär karaktäristika av kalkbarrskog med blåsippor i mattliknande utbredning tillsammans med krans(hak)mossa, vispstarr och smultron

och ett flertal andra kalkindikerande växter. Funktionellt utgör den en del av naturreservatet Hågadalen/Nåsten dit den gränsar.

Hammarparken erbjuder många ekosystemtjänster. Skogen är av stor betydelse som skydd mot klimatförändringens extremväder. Den är en viktig spridningskorridor för växter och djur och av stor betydelse för den biologiska mångfalden. Den är av betydelse för miljön i Ekebydalen. Hammarparkens skogsbryn med både buskvegetation och stort inslag av asp i olika åldrar och andra lövträd är i sig en viktig biotop för växter och djur som lever i brynzoner. Aspen är viktig för den starkt hotade cinnoberbaggen och hyser över 80 andra rödlistade arter. Flera fågelarter häckar i skogsmiljön men födosöker och har viloplatser i dalen. För den stora groddjurspopulationen är såväl skogen som dalen oumbärliga om dess bevarandestatus inte ska försämrats.

Redan i en naturvärdesinventering från 20-15-12 (NVI), uppvisade delar av Hammarparkens naturskog höga naturvärden, naturvärdesklass 2. Kunskapen om artförekomsten har därefter ökat huvudsakligen genom ideella inventeringar och sedan 2021 anses hela skogsområdet ha naturvärdesklass 2 (vilket betyder högt naturvärde). Markområdet är därmed särskilt känsligt ur ekologisk synpunkt.

Ekebydalen som har Hammarparken som sin södra avgränsning är utpekad som ett grönstråk som sträcker sig in i centrala staden, det s k Hågastråket. Skogspartierna längs södra sidan av Eriksbergsvägen är ekologiskt en viktig del av Ekebydalens gröna kil.

Området har även högt socialt värde och är av stor betydelse för folkhälsan. Området har varit allmän plats med parkstatus sedan stadsplanläggningen 1958. Skogen används flitigt för rekreation, motion, pedagogisk verksamhet (två förskolor) och som cykelväg/skolväg. Stadsdelen Eriksberg, särskilt dess centrala delar, har redan en relativt hög befolkningstäthet och en låg andel gröna ytor. Exploateringstalet är i många kvarter i Eriksberg redan högt. Utan skogen i Hammarparken minskar de gröna ytorna ytterligare samtidigt som befolkningsmängden och exploateringstalet ökar.

Mina huvudmän värdesätter den miljö som idag finns i området och är mycket angelägna om att bevara områdets karaktär. Mina huvudmän överklagade plan- och byggnämndens beslut. Mark- och miljödomstolen avslog 23-07-24 mina huvudmäns överklaganden.

Mina huvudmän framför både formella och materiella invändningar mot detaljplanen. Kommunen har förfarit felaktigt vid handläggningen av planärendet då beslutet fattas av plan- och byggnadsnämnden och inte av kommunfullmäktige, då väsentlig ändring skett i planen under processens gång utan att ny granskning genomförts, detaljplanen strider mot översiktsplan samt att ingen strategisk miljöbedömning inkluderande miljökonsekvensbeskrivning har gjorts. Kommunen har vidare i sin bedömning även gjort en felaktig avvägning mellan både motstående enskilda intressen samt, vilket för

mina huvudmän är det avgörande, mellan motstående enskilda och allmänna intressen.

Grunder för prövningstillstånd

1. *Det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som Mark- och miljödomstolen har kommit till och det går inte utan att sådant tillstånd meddelas att bedöma riktigheten av det slut som Mark- och miljödomstolen har kommit till.*
- Mina huvudmän har framfört formella brister såsom att detaljplanen antagits av fel instans inom kommunen, att planprogram borde ha föregått planen samt att väsentliga ändringar gjorts i planen vad gäller placering av pumphus som borde ha föranlett förnyad granskning. Mina huvudmän hänvisar i dessa delar till sitt överklagande till Mark- och miljödomstolen.

Vad gäller detaljplanens förenlighet med översiktsplan bedömer Mark- och miljödomstolen i sin dom att planförslaget är förenligt med översiktsplanen utan att vidare kommentera mina huvudmäns invändningar om att avsteg gjorts från översiktsplanens (ÖP -16) på tre punkter:

1. Direktiven i ÖP-16 om att varje detaljplan ska genomgå en ekosystemtjänstanalys har inte hörtsammats.
2. Riktlinjerna i ÖP-16 om Att bygga för en varmare stad har inte följts.
3. Intrång har gjorts i Ekebydalen både genom att en del jordbruksmark inkorporerats i planområdet och angivits som park, och genom att en del av Eriksbergsvägen får en ny dragning i Ekebydalen, också på brukbar mark och att ett pumphus för avlopp med tillhörande ledningar och eventuell bräddningsbassäng placeras där (intill ett biotopskyddat dike).

Enligt ÖP-16 ska Ekebydalen användas för frilufts- och idrottsändamål och enligt aktuell uppgift från kommunen ska koloniområdet vara kvar oförändrat. Även dagvattendammar planeras i Ekebydalen och det är oklart om det är förenligt med ÖP-16. I tillägg till de tidigare anförda avvikelserna kan en fjärde punkt om avvikelse från ÖP-16 adderas, nämligen att kommunen inte har beaktat det underlag till ÖP-16 om Fem ekologiska landskapssamband (Rapport Calluna) genom att den aktuella detaljplanen inte tar hänsyn till tallnätverket, aspnätverket inklusive cinnoberbagge och grodnätverket¹

1 <https://www.uppsala.se/contentassets/f8572d718b484bada99411f673533096/op2016-underlagsrapport-ekologiska-landskapssamband-for-fem-habitat-i-och-kring-uppsala-stad.pdf>

Mina huvudmän anser att dessa formella invändningar samt hur de bedömts av domstolen tyder på att finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som Mark- och miljödomstolen har kommit till.

- Enligt 4:34 PBL ska bestämmelserna i 6 kap 11-18 MB och 6 kap 22 MB tillämpas om ett genomförande av en detaljplan kan antas medföra risk för betydande miljöpåverkan.

Kommunen har låtit genomföra en behovsundersökning enligt 6 kap 5 § MB med syfte att utreda om miljökonsekvenserna är sådana att en strategisk miljöbedömning är nödvändig. Av 5 § miljöbedömningsförordningen (2017:966) framgår att kriterier för en sådan bedömning bl a är:

- Om planen har betydelse för att främja en hållbar utveckling eller för integreringen av miljöaspekter.
- Om planen har betydelse för möjligheterna att följa miljölagstiftningen.
- De sannolika miljöeffekternas och det påverkade områdets utmärkande egenskaper.
- Miljöproblem som är relevanta för planen.
- I vilken utsträckning det går att avhjälpa de sannolika miljöeffekterna.
- Miljöeffekternas omfattning.
- Det påverkade områdets betydelse och sårbarhet på grund av intensiv markanvändning, överskridna miljökvalitetsnormer, dess kulturvärden eller andra utmärkande egenskaper i naturen.
- Påverkan på områden eller natur som har erkänd skyddsstatus nationellt, inom Europeiska unionen eller internationellt.

Av kommunens behovsbedömning framgår bl a:

- Att planområdet ligger strax öster om riksintresset för kulturmiljövården enligt 3 kap 6 § MB som berör Hågaåns dalgång. En kulturmiljöutredning har tagits fram. I Hammarparken pekas pulkabacken ut som en miljö som är känslig för förändring. Utredningen förmedlar även att de gröna ridåerna mellan Eriksbergs olika bebyggelseområden är viktiga ur kulturmiljösynpunkt.

- Planområdet ligger strax öster om naturreservatet för Hågadalen-Nåsten. I naturreservatet finns hävdade jordbruksmarker och skogsområden med höga naturvärden men även många fornlämningar mm. Naturreservatet är ett populärt friluftsområde, som ansluter direkt mot Ekebydalen. Hammarparkens tallområden utgör "stepping stones" mellan Stadsskogen och Hågadalen samt mot tallområden i Flogsta.
- Hammarparkens skogsbestånd har enligt utredningen påtaglig naturvärdesklass med flera naturvårdsarter närvarande. Ett område i planområdets södra del bedöms ha högt naturvärde.
- Ekebydalens dammar och närområden är fortplantningsmiljöer för groddjur, främst vanlig padda och vanlig groda. Åkergroda har också observerats. Hammarparkens trädbevuxna delar är sannolikt lämpliga övervintringsplatser för groddjur. På en del av de gamla tallarna finns talticka och vintertagging, rödlistade svamparter som är beroende av äldre tallbestånd. Kungsfågel skulle möjligen kunna häcka idag inom området. Livsmiljöer av gammal tall minskar och delar av möjliga övervintringsplatser för groddjur kommer att bebyggas. Totalt sett är det naturvärdena som bedöms påverkas mest.
- Större delen av planområdet används för rekreation.
- Planområdet ligger inom avrinningsområdet till Hågaån, vilket innebär att dagvatten från planområdet berör ån. För Hågaån finns miljö kvalitetsnormer för vatten fastslagna.
- Planområdet ligger inom område med risk för salt grundvatten.
- Tillskapandet av 200–300 bostäder i området bedöms leda till ökat uppvärmnings- och energibehov samt ökad alstring av avfall.

Detaljplanen medger att ett markområde tas i anspråk för sammanhållen bebyggelse.

Av kommunens behovsbedömning framgår att flera av de saker som i miljöbalken, miljöbedömningsförordningen och SMB-direktivet ställs upp som avgörande för när en detaljplan ska anses medföra betydande miljöpåverkan omfattas av planen. Alla dessa faktorer talar för att en strategisk miljöbedömning borde ha gjorts. Trots detta var kommunens slutsats att detaljplanen inte ansågs medföra betydande miljöpåverkan. Mark- och miljödomstolen delade kommunens bedömning utan att alls nämna de invändningar som bl a mina huvudmän framfört i frågan.

Till detta kommer flera omständigheter som kommunen inte redovisat, men som starkt talar för att detaljplanen medger en sådan exploatering som medför betydande miljöpåverkan såsom förekomst av ett flertal fridlysta arter förutom de kommunen tar upp samt förekomst av förorenad mark inom planområdet - två gamla deponier pulkabacken och grässlätten nedanför Gnejsvägen med förekomst av bl a kvicksilver (se Tyréns, MILJÖTEKNISK MARKUNDERSÖKNING, HAMMARPARKEN, ERIKSBERG). Mina huvudmän har utförligt utvecklat detta i sitt överklagande till Mark- och miljödomstolen.

Mina huvudmän vidhåller att en strategisk miljöbedömning, inkluderande en miljökonsekvensbeskrivning i enlighet med 6 kap 9 och 11 §§ MB borde ha gjorts. Att så inte skett är en allvarlig formell brist. Mark- och miljödomstolen har gjort en för snäv och icke-ändamålsenlig tolkning av SMB-direktivet².

Mina huvudmän anser att denna formella invändning samt hur den bedömts av domstolen tyder på att finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som Mark- och miljödomstolen har kommit till.

- Domstolen ägnar sammanlagt enbart en sida text till att beskriva och ange sina domskäl för att avfärda de frågeställningar som gäller bevarande av Hammarparkens naturvärden och funktion som ekologisk spridningskorridor.

Detta är allvarligt då det juridiska skyddet av naturvärdena är långtgående enligt PBL, MB, artskyddsförordningen, EU:s art- och habitatdirektiv³ samt fågeldirektivet⁴. Genom den undermåliga, felaktiga, fragmenterade och oinitierade återgivningen av mina huvudmäns talan i domstolens handlingar undviker domstolen att ge mina huvudmäns invändningar en seriös bedömning.

Hammarparken har betydelse i flera habitatnätverk. Främst rör det sig om nätverket för äldre tall. Hammarparken har i en undersökning av habitatnätverk befunnits vara en stepping stone mellan Stadsskogen, Hågadalens-Nåsten och Flogsta. Därutöver är Hammarparken viktig för konnektiviteten i aspnätverket. Hammarparken rymmer flera olika naturmiljöer och har unika områden med blåsippor, vispstarr, kranshakmossa och smuttron som är indikation på den sällsynta med fragmentariskt förekommande biotopen kalkbarrskog i de delar som avses exploateras. Mina huvudmän hänvisar här till tidigare inlagor till Mark- och miljödomstolen med bilagor. Även andra kalkgynnade arter finns. Unika områden är även brynzonerna där de äldsta aspbestånden finns liksom bevarandevärda gamla tallar. Brynzonerna har en speciell flora och fauna och

² Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/42/EG av den 27 juni 2001 om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan

³ Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter

⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar

dess funktion kan inte ersättas av den sparade korridoren mellan nuvarande och planerad bebyggelse.

Mark- och miljödomstolen bedömer att naturvärdena i området genom utredningar är tillräckligt väl utredda. Domstolen utgår således helt på från de uppgifter som kommunen lagt fram, utan att vare sig kommentera eller bemöta bl a mina huvudmäns invändningar vad gäller både naturvärden och påverkan på skyddade arter som cinnoberbagge, utter, groddjur som åkergroda, fladdermöss, Grönfink (EN), Tornseglare (EN), Stare (VU), Tallbit (VU), Entita (NT), Björktrast (NT), Svart-vit flugsnappare (NT), Mindre hackspett (NT), Kråka (NT). Rödvingetrast (NT), Gulsparv (NT), Spillkråka (NT), Ärtsångare (NT) m fl fågelarter.

För att en miljöfarlig verksamhet ska vara tillåtlig måste den vara förenlig med AF. Vid utförda naturvärdesinventeringar har rödlistade och fridlysta arter enligt artskyddsförordningen påträffats. Flera av dessa arter inom och i anslutning till verksamhetsområdet är skyddade enligt 4 och 4 a samt 8 och 9 §§ AF.

Bestämmelserna om fridlysning och dispens i 4, 4a och 14 §§ AF innebär en ren implementering av artiklarna 12, 13 och 16 i art- och habitatdirektivet och artikel 9.1 fågeldirektivet. Ett myndighetsbeslut får inte försämra en skyddad arts bevarandestatus eller möjlighet att nå gynnsam bevarandestatus på någon nivå. I art- och habitatdirektivet artikel 1 (i) anges en arts bevarandestatus som summan av de faktorer som påverkar den berörda arten och som på lång sikt kan påverka den naturliga utbredningen och mängden hos dess populationer inom det territorium som anges i artikel 2.

Möjligheterna att medge undantag är begränsade eftersom en dispens inte får innebära att syftet med artskyddet som beskrivs i habitatdirektivets artikel 2 äventyras.

Vad gäller fåglar ska EU:s medlemsstater enligt artikel 3 i fågeldirektivet vidta de åtgärder som är nödvändiga för att skydda, bevara och återställa tillräckliga livsmiljöer för alla vilda fåglar. Även efter den nu genomförda ändringen av artskyddsförordningen så gäller artikel 5 d i fågeldirektivet för svensk rättstillämpning, nämligen att allvarlig störning (särskilt under häckningstid) inte är tillåten om det påverkar artens möjligheter att fortleva på den aktuella platsen. Vidare finns ett tydligt livsmiljöskydd för fåglar i fågeldirektivets artikel 1, 3 och 4 som inte går att bortse ifrån.

Tolkningen av naturvårdsdirektivens krav görs ytterst genom EU-domstolens praxis. Domstolen har i sina avgöranden C-10/96, C- 6/04 samt C-60/05 tydligt slagit fast att de villkor för undantag som anges i artikel 16 ska tolkas restriktivt. Att nationella genomförandeåtgärder ska garantera tillämpningen av direktivet i dess helhet utan att selektivt tillämpa bestämmelserna framgår av avgörande i mål C-118/94. Av dessa domar följer att möjligheten för en svensk myndighet

att meddela beslut som frångår artskyddet är begränsad och bör tillämpas restriktivt. Myndigheterna ska särskilt bevaka att gynnsam bevarandestatus bibehålls eller återställs för skyddade arter och dess livsmiljöer.

Ska avsteg ske från det strikta artskyddet har myndigheten ett ansvar för att detta beslut fattas på grundval av relevanta och vetenskapliga grunder (se ex EU-domstolens domar i målen C- 118/94, C-60/05, C-342/05, C-441/17 och C-674/17). Ett undantag är enbart berättigat om det objektivt kan styrkas att det inte finns någon annan tillfredsställande lösning. Av EU-domarna följer vidare att det ankommer på en prövningsmyndighet/domstol att pröva huruvida tillräckliga skyddsåtgärder planeras och kommer att vidtas som tar i beaktande behovet att bevara de berörda arterna och huruvida åtgärderna planerats och kommer att utföras på ett sätt som inte åsidosätter förbuden i artikel 12.1 a–c i art- och habitatmiljödirektivet. I mål C 674/17 uttalar domstolen att:

” Det ska i sammanhanget även understrykas att det följer av försiktighetsprincipen i artikel 191.2 FEUF att om en bedömning av de mest tillförlitliga och tillgängliga vetenskapliga uppgifterna fortfarande ger utrymme för en viss osäkerhet om huruvida ett sådant undantag försvårar upprätthållandet eller återställandet hos bestånden av en utrotningshotad art, får medlemsstaten inte bevilja eller tillämpa undantaget.”

För att möjliggöra en bedömning i detta mål krävs således ett fullgott beslutsunderlag där det tydlig framgår hur fridlysta arter och deras fortplantnings/reproduktionsområden och viloplatsen kan komma att påverkas och huruvida föreslagna skyddsåtgärder är tillräckliga för att åtgärden inte ska medföra krav på artskyddsdispens.

Sammanfattningsvis vad gäller naturvärden och artskydd anser mina huvudmän följande:

1. det finns påtagliga naturvärden i området,
2. en hel del av dessa naturvärden har kommunen inte identifierat,
3. det finns naturvärden som kommunen sannolikt felklassat.
4. Då det saknas tillräcklig kunskap om vilka naturvärden det finns och om påverkan på dessa värden, samt djupare kunskap om naturvårdsarter samt påverkan på dessa går det inte att på det underlag kommunen tagit fram och grundat sitt antagande av detaljplanen på bedöma vilken skada exploateringen kan medföra. Man kan heller inte på befintligt underlag bedöma om artskyddsdispens krävs för cinnoberbagge, åkergroda, utter samt fåglar baserat på objektivt verifierbara faktorer som vetenskapliga och tekniska analyser, eller ställa relevanta krav på kompensationsåtgärder.

5. De skyddsåtgärder som kommunen presenterar är otillräckliga för att uppfylla artskyddet.

6. Mark- och miljödomstolen har gjort en felaktig bedömning av att prövningsunderlaget har en korrekt avgränsning samt ett korrekt och fullständigt innehåll avseende bedömningen av påverkan på naturvärden och fridlysta arter.

7. Mark- och miljödomstolen har även felaktigt bedömt att prövningsunderlaget har en korrekt avgränsning avseende kumulativa effekter mellan denna detaljplan och övriga exploateringsplaner i närområdet som påverkar samma naturvärden och samma arter.

8. Mark- och miljödomstolen bedömning följer inte den praxis som finns vad gäller artskydd från både Mark- och miljööverdomstolen och EU-domstolen. Mina huvudmän vill hänvisa till, förutom de domar de redan tagit upp i tidigare inlagor, MÖD P 14414-21. MÖD upphävde en detaljplan som skulle möjliggöra en etablering av en större besöksanläggning eftersom det inom planområdet förekom flera skyddade fladdermusarter och utredningen inte visade att exploateringen inte skulle försvåra upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos fladdermusarternas bestånd. Vidare anfördes i domen angående dispensfrågan: "PBL ställer inte uttryckligen krav på att bestämmelserna om artskydd ska beaktas i ett detaljplaneärende. Regelsystemet får emellertid anses förutsätta att underlaget i ett planärende belyser dessa frågor på ett erforderligt sätt så att en samlad bedömning av de planerade åtgärdernas inverkan på fridlysta arter och deras fortplantnings- och viloområden kan göras. Om frågan om artskyddsdispens tas upp först sedan övriga prövningar slutförts finns en risk att någon verklig prövning i dessa delar inte kommer till stånd (jfr rättsfallet RÅ 2005 ref. 44)." Situationen i målet har stora likheter med nu aktuellt mål. I Hammarparken förekommer bl a flera fladdermusarter varav även den rödlistade nordfladdermusen, det finns hålträd och klippskrevor i området och förekomsten av fyra arter är dokumenterad även om det fanns stora brister i hur inventeringen utfördes. Alla fladdermöss är fridlysta enligt 4a § artskyddsförordningen och dispens skulle krävas om detaljplanen genomförs. Därför är även domens resonemang i dispensfrågan av intresse, inte bara för fladdermössen i Hammarparken utan även för groddjuren, blåsippa, m fl fridlysta arter. Det kan tilläggas att efter EU-domstolens avgörande i de förenade målen C-473/19 och C-474/19 artskyddet tillämpas så att skyddet för fridlysta arter gäller oavsett bevarandestatus. Därutöver vill mina huvudmän också hänvisa till en dom som belyser värdet av att dispens ska sökas tidigt i planprocessen, MÖD P 2285-17. Mark- och miljööverdomstolen upphävde då beslut att anta en detaljplan då delar av en stenmur behövde tas bort för att lösa trafikfrågorna i planområdet. Kommunens ansökan om dispens från biotopskyddsbestämmelserna hade emellertid

avslagits i en lagakraftvunnen dom. Då det inte framgick hur de i planen föreslagna trafiklösningarna ska kunna genomföras med avseende på biotopskyddet och då kommunen inte hade presenterat några godtagbara alternativa lösningar fann Mark- och miljööverdomstolen att planen stred mot 2 kap 5 § PBL.

Detta talar för att det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som Mark- och miljödomstolen har kommit till.

- Den exploatering detaljplanen medger riskera påverka ytvattenförekomst för vilken gäller miljökvalitetsnormer för vatten.

Både grundvatten och ytvatten omfattas av EU:s ramdirektiv för vatten⁵ med dotterdirektiv. Enligt vattendirektivet får vattenkvaliteten över huvud taget inte försämrats, det s k icke-försämringskravet i artikel 4 ramvattendirektivet. Verksamheter och åtgärder (såsom bebyggelse) som kan riskera dessa miljökvalitetsnormers uppnående är inte tillåtliga enligt direktivet. Det behövs ett bra underlag för att kunna bedöma påverkan på sådana biologiska kvalitetsfaktorer som ingår i systemet för klassificering och normsättning och som påverkas av exploateringen. Utan ett sådant underlag går det inte att bedöma bebyggelsens förenlighet med gällande miljökvalitetsnormer inklusive icke-försämringskravet.

Vid planläggning ska enligt 2 kap 10 § PBL miljökvalitetsnormerna i 5 kap MB eller i föreskrifter som har meddelats med stöd av 5 kap MB följas. I översiktsplan, detaljplan och områdesbestämmelser ska det framgå hur miljökvalitetsnormer kan uppfyllas. I begreppet iaktta torde ligga en öppning till ett helhetstänkande, så att bedömningen också kan inbegripa en sammantagen bedömning av planens effekter på föroreningshalter genom att planläggningen sätts in i ett större geografiskt eller tidsmässigt sammanhang. För planering i ett fall som detta innebär bestämmelserna att kommunen har ansvaret för att miljökvalitetsnormerna för vatten följs och att krav därför ska ställas på skyddsåtgärder och försiktighetsmått för att normerna ska uppnås vid den angivna tidpunkten.

Miljökvalitetsnormen för Hågaån är God ekologisk status och god kemisk status till år 2033. Vattenförekomsten har idag måttlig ekologisk status och uppnår ej god kemisk status. Vattenförekomsten har problem med övergödning, konnektivitet och morfologi. Konnektiviteten klassas som dålig då

⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område

vandringshinder finns i vattenförekomsten. Påverkanskällor som anges i VISS är bl a urban markanvändning, deponier och transporter och infrastruktur.

I samband med den planerade exploateringen i området ökar andelen hårdgjorda ytor och avrinningsförloppen sker snabbare. Detta kan leda till risk för översvämning och påverkan på vattenkvalitet. I detaljplanen uppges att bebyggelsen inte bedöms medföra någon negativ påverkan på recipienten. Kommunen har dock i planen inte tydligt klargjort förutsättningarna för detta med lämpliga planbestämmelser. Stora nederbördsmängder och smältvatten som inte längre absorberas av hårdgjorda markytor kan exempelvis komma att ändra vattenkvaliteten i området.

Vare sig av detaljplanen eller av utredningar som kommunen låtit göra inför denna framkommer hur kommunen nått slutsatsen att den planerade bebyggelsen inte kan komma att påverka miljökvalitetsnormerna eller försämra vattenkvaliteten. Inte heller framkommer hur dessa miljökvalitetsnormer och ramvattendirektivets icke-försämringskrav kommer att påverkas av den aktuella planen. Genomförandet av detaljplanen skulle innebära ökade utsläpp av näringsämnen samt gifter vilket försvårar möjligheterna att nå god status i dessa vatten.

Det kan därmed inte uteslutas att planens genomförande kan komma att innebära att miljökvalitetsnormerna för vatten enligt 5 kap MB inte följs. Detaljplanen således strider mot 2 kap 10 § PBL, 5 kap miljöbalken samt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.

Särskilt om dagvatten

Hur dagvattnet omhändertas är av stor betydelse för att uppnå en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människor. Kommunen ska i planhandlingarna klargöra förutsättningar att hantera dagvattnet. I planen ska tas in de bestämmelser som behövs för att i ett sammanhang reglera de fysiska förhållanden som från allmänna eller grannelagsrättsliga synpunkter behöver bestämmas.

Dagvatten från planområdet avvattnas till ytvattenförekomsten Hågaån. Mina huvudmän anser att de planbestämmelser och det underlag som ligger till grund för dessa är otillräckliga även vad gäller dagvattenhanteringen.

Frågan om översvämningrisker i Ekebydalen till följd av ökad mängd hårdgjord mark i Hammarparken är heller inte tillfredsställande besvarad utifrån de schablonberäkningar som gjorts inom dagvattenutredningen för Hammarparken. Vidare har Länsstyrelsen, liksom den övergripande dagvattenutredningen till planprogrammet konstaterat att ett tillskott av 400 bostäder genom bebyggande av naturmark inte skulle kunna hanteras enbart

genom fördröjning inom planområdet. Detta tycktes kommunen ha accepterat och utlovade därför i planhandlingarna att dagvattendammar ska anläggas i Ekebydalen (detta utlovades trots att det inte fanns någon utredning som bedömt om en sådan anläggning vore möjlig på platsen dels utrymmesmässigt dels med tanke på att deponerade gifter från Ekeby bruk inte är fullständigt lokaliserade).

Det är därför förvånande att det i den nu överklagade domen uppges att "Dagvattendammarna bedöms dock inte vara en förutsättning för att planen ska vara möjlig att genomföra utan att påverka dagvattenrecipienten negativt." Någon grund för detta påstående finns inte. Trots detta anser domstolen att "kommunen har utrett dagvattenfrågan tillräckligt och att det är visat att det är möjligt att omhänderta tillräckligt med dagvatten inom planområdet utan att försämra slutrecipienten Hågaåns ekologiska eller kemiska status negativt."

Mark- och miljödomstolen hänvisar enbart till fördröjningen inom planområdet. Den är relevant för undvikande av översvämning, men säger ingenting om hur dagvattnet ska hanteras utanför planområdet. Idag går detta orenat ut i Hågaån. Länsstyrelsen har påpekat behovet av dagvattendammar även om fördröjning sker inom planområdet. Påståendet från domstolen om att dagvattenfrågan kan lösas enbart genom fördröjning inom planområdet saknar grund. Domstolen har inget underlag att hänvisa till för denna bedömning och ger således tillstånd till en detaljplan med negativa effekter på natur, miljö och människors hälsa och säkerhet och som äventyrar miljökvalitetsnormer i Hågaån. Det förefaller som om domstolens bedömning grundar sig på muntliga och ogrundade påståenden från kommunen. Något skriftligt yttrande eller några hänvisningar till att ytterligare undersökningar gjorts efter detaljplanens antagande finns inte att tillgå i domstolens handlingar. Mina huvudmän hänvisar i övrigt till sitt överklagande till Mark- och miljödomstolen sidan 46-49. Där är även en viktig faktor påtalad om att en detaljplan inte får godkännas om den förutsätter att andra åtgärder vidtas i senare beslut. Detta gäller i detta fall. Denna detaljplan förutsätter att dagvattendammar anläggs. Detta har kommunen utlovat ska ske, men det finns vare sig utredning som visar att detta är möjligt eller beslut om detta.

Då dagvattenfrågan inte är klarlagd och fortsatta utredningar och beslut krävs kan inte denna detaljplan sägas stå på egna ben. Dagvattenhanteringen är således inte säkerställd i nu aktuell detaljplan. Kommunen har i planen inte klargjort förutsättningarna för detta med lämpliga planbestämmelser. Det finns ingen tvingande bestämmelse som garanterar att nödvändig dagvattenhantering kommer till stånd vid ett genomförande av detaljplanen. Frågan om hanteringen av dagvatten är enligt mina huvudmän av avgörande betydelse för genomförandet av detaljplanen. Konsekvenserna av planens genomförande ska kunna förutses. Mina huvudmän vill i detta sammanhang

hänvisa till Mark- och miljööverdomstolens domar i mål P 2699–12, P 5128–12 samt P 7238-13.

Sammantaget medför ovanstående att det starkt kan ifrågasättas om Mark- och miljödomstolen kommit fram till rätt slut vilande på tillräckligt beslutsunderlag. Mark- och miljööverdomstolen bör, för att det tillräckligt tillförlitligt ska kunna bedömas om målet är rätt avgjort eller inte, bevilja prövningstillstånd i målet.

Av ovanstående följer att det inte, utan att prövningstillstånd meddelas, går att bedöma riktigheten av den dom som Mark- och miljödomstolen har kommit till. Det är omöjligt att veta hur domstolen resonerat när de förlitat sig på sökandens uppgifter och i princip överhuvudtaget inte berört, än mindre resonerat kring, motparternas invändningar.

När Mark- och miljööverdomstolen överväger om det föreligger skäl att meddela ändringsdispens ska domstolen ta ställning till både sak- och rättsfrågor. Avsikten är att ett relativt lågt krav ska gälla vid bedömningen om en fullständig prövning av saken i högre instans skulle kunna leda till en ändring av underinstansens avgörande (Borgström, kommentar till 49 kap. 14 § rättegångsbalken).

Högsta domstolen slår i rättsfallen NJA 2009 s. 590 och s. 798 II fast att det ställs stränga krav på andra instansens granskning av underinstansens skäl när ställning tas till frågan om prövningstillstånd. I detta avseende måste alltså Mark- och miljööverdomstolen kontrollera att underinstansens prövning av samtliga relevanta rätts- och bevisfrågor tydligt framgår av underinstansens avgörande. Utrymmet är mycket begränsat i fråga om att anse att någon prövning framgår implicit eller att betrakta en slutsats som underförstått i den överklagade domen. I rättsfallet NJA 2010 s. 1062 p. 10 konstaterade Högsta domstolen att "tillämpningen av reglerna om ändringsdispens ska präglas av generositet, vilket innebär att alla avgöranden som bedöms som tveksamma ska tas upp till fullständig prövning". Högsta domstolen har i NJA 2011 s. 782, p. 6 slagit fast att granskningsdispensen utgör en "säkerhetsventil". Det här innebär att Mark- och miljööverdomstolen ska ge granskningsdispens när det behövs för att det tillräckligt tillförlitligt ska kunna bedömas om ett mål är rätt avgjort eller inte.

När det gäller behov av granskningsdispens vill mina huvudmän särskilt peka på att Mark- och miljödomstolen gjort en knapphändig redovisning av processmaterialet och ofullständig analys av bevisning eller av rättsfrågorna. Den dom som Mark- och miljödomstolen formulerat stämmer inte med innehållet i mina huvudmäns inskickade talan och det framgår inte vare sig hur eller ens om de rättsgrunder de åberopar eller den argumentation de för beaktats av domstolen. Mina huvudmäns argument vad gäller naturvärdena med ett flertal artskyddsfrågor och hänvisningar till EU-rätten har inte återgivits i domen. Mina huvudmäns viktigaste invändningar, vilka gäller just naturvärden och artskyddsfrågor har heller inte kommenterats av domstolen i domskälen. Det finns även flera felaktigheter och brister i kommunens underlag som

mina huvudmän tagit upp som domstolen inte kommenterat och därmed troligen inte heller bedömt. Förteckningen över vad som saknas är omfattande och mina huvudmän hänvisar här till vad de tidigare framfört i målet ((komplettering nr 1) i vår talan inskickad 2022-07-05 respektive 2023-02-21(komplettering nr 2)).

Prövningstillstånd i granskningsfall torde få störst betydelse i de fall underinstansens analys av målet framstår som ofullständig eller svårbegriplig (jfr. NJA 2002 s. 35 och 133). Mark- och miljödomstolens domskäl är ofullständiga med avseende på det rättsliga resonemanget. Mina huvudmän anser att Mark- och miljödomstolens dom i detta mål inte möjliggör en bedömning av hur domstolen kommit fram till slutsatsen att kommunens beslut är förenligt med gällande svensk miljö rätt och EU:s miljö rätt. All argumentation kring EU-rätten bemöts med tystnad.

2. Det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt.

- I svensk rättspraxis är det osäkert vilket beslutsunderlag som ska krävas i mål där en detaljplan kan komma att påverka fridlysta och rödlistade arter. Det är vidare osäkert vilken vikt en domstol, särskilt mot bakgrund av att denna typ av mål utgör officialprövning, ska lägga vid material som tillhandahålls av annan part än kommunen.

Det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att högre rätt prövar frågan om var gränsen går för tillåten påverkan på skyddade arter samt deras habitat i samband med kommunal detaljplanering samt vilka krav på utredningar, inventeringar och övrigt beslutsunderlag som ska gälla samt vilken vetenskaplighet som ska krävas vad gäller sådana utredningar.

- Det finns ett behov av tydligare praxis vad gäller bedömning av påverkan på fåglar i detaljplaneärenden.

Mark- och miljödomstolens tolkning av artskyddsförordningen, och då särskilt 4 § p 4 AF, riskerar enligt mina huvudmän att leda till ett kringgående av det starka artskyddet i fågeldirektivet.

Vad gäller fåglar ska EU:s medlemsstater enligt artikel 3 i fågeldirektivet vidta de åtgärder som är nödvändiga för att skydda, bevara och återställa tillräckliga livsmiljöer för alla vilda fåglar. Även efter den nu genomförda ändringen av artskyddsförordningen så gäller artikel 5 d i fågeldirektivet för svensk rättstillämpning, nämligen att allvarlig störning (särskilt under häckningstid) inte är tillåten om det påverkar artens möjligheter att fortleva på den aktuella platsen.

Vidare finns ett tydligt livsmiljöskydd för fåglar i fågeldirektivets artikel 1, 3 och 4 som inte går att bortse ifrån.

Fågel- och art- och habitatdirektiven har stora likheter med varandra. EU-domstolen har hittills heller inte lagt någon vikt vid skillnaderna mellan de två direktiven. Tvärtom har EU-domstolen i mål C-217/19 uttalat att tolkningen av de båda direktiven, även om varje direktivs särdrag beaktas vid tolkningen, inte kan anses skilja sig åt, eftersom denna tolkning, inom ramen för deras särdrag, omfattar liknande överväganden som bland annat rör deras respektive skyddssystem. I mål C-441/17 slår EU-domstolen fast att artikel 5 fågeldirektivet i likhet med vad som föreskrivs i artikel 12 i livsmiljödirektivet kräver att medlemsstaterna antar ett heltäckande och effektivt regelverk. EU-domstolen har således vid flera tillfällen gett uttryck för att direktivens skyddssystem ska tolkas och tillämpas på ett enhetligt sätt.

EU-domstolen klargör i de förenade mål C-473-19 och C-474/19 att förbuden gäller för samtliga fågelarter som naturligt förekommer inom medlemsstaternas europeiska territorium, och alltså inte bara för de fågelarter som är särskilt hotade och därmed upptagna i bilaga 1 till fågeldirektivet eller som är hotade på någon nivå eller uppvisar en långsiktigt vikande populationstrend. EU-domstolen anför vidare att förbuden i art- och habitatdirektivet inte förutsätter att en viss åtgärd riskerar att påverka den berörda artens bevarandestatus negativt, d v s förbuden aktualiseras även på individnivå. Förbuden i art- och habitatdirektivet gäller även för de arter för vilka gynnsam bevarandestatus uppnåtts. EU-domstolen konstaterar vidare att det ankommer på den hänskjutande domstolen att särskilt pröva huruvida de djurarter som omfattas av nämnda direktiv, förekommer inom det avverkningsområde som är aktuellt i de nationella målen.

Avseende det sammanhang i vilket artikel 12 i livsmiljödirektivet ingår i konstaterade EU-domstolen i samma mål att prövningen av vilken påverkan en åtgärd har på den berörda djurartens bevarandestatus är relevant först vid tillämpningen av de undantag som får göras med stöd av artikel 16. Att låta påverkan på bevarandestatusen vara avgörande för om förbuden i artikel 12 i livsmiljödirektivet ska tillämpas skulle enligt EU-domstolen kunna leda till ett kringgående av den prövning som ska ske enligt artikel 16. Det skulle innebära att de dispenser och stränga villkor som är kopplade till besluten om undantag från förbuden i artikel 12 berövas sin ändamålsenliga verkan. EU-domstolen konstaterar att "en sådan tolkning kan inte anses vara förenlig med försiktighetsprincipen och principen om förebyggande åtgärder [...] och med det förstärkta skyddet för djurarter och ägg enligt artikel 12.1 a–c i livsmiljödirektivet". Artikel 5 i fågeldirektivet står i förhållande till artikel 9 på samma sätt som artikel 12 i livsmiljödirektivet står i förhållande till artikel 16. Vad EU-domstolen uttalat om att påverkan på bevarandestatusen eller populationen

kan beaktas först vid en prövning av undantag från förbuden gör sig därför gällande även avseende förbuden i artikel 5 i fågeldirektivet. Av rättssystematiska skäl bör man därför tillämpa ett individskydd för fåglar innan en prövning mot undantagsreglerna i artikel 9 som sedan erbjuder möjlighet att beakta påverkan på populationsnivå.

Enligt EU-domstolens numera fasta praxis anses de processuella bestämmelserna om prövning av förbud och prövning av undantag från förbud fylla en avgörande funktion för att naturvårdsdirektivens materiella skyddsbestämmelser ska få sin ändamålsenliga verkan och således, i förlängningen, för att direktivens syften ska kunna uppnås. Därför har EU-domstolen i sina tolkningar gett uttryck för en extensiv tolkning.

Vidare definieras bevarandestatus hos arter i art- och habitatdirektivet som summan av de faktorer som påverkar den berörda arten och som på lång sikt kan påverka den naturliga utbredningen och mängden hos dess populationer inom EU:s territorium. En arts bevarandestatus anses gynnsam när

- uppgifter om den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö, och
- artens naturliga utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid, och
- det finns, och sannolikt kommer att fortsätta att finnas, en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer ska bibehållas på lång sikt.

Bedömningen av bevarandestatus inkluderar inte endast ett element av diagnos baserad på aktuella förhållanden, utan även en prognos (för överskådlig framtid) baserad på olika påverkansfaktorer, till exempel specifika eller generella hot, positiva eller negativa effekter på medellång till lång sikt etc. Det räcker inte att arten är livskraftig, utan en livskraftig del av dess naturliga livsmiljöer. Livskraften måste alltså förstås i relation till den roll som arten spelar i det ekosystem som den är en del av, inte endast genom att analysera en arts livskraft, isolerat. Av kommissionens vägledning framgår att det faktum att en livsmiljö eller art inte är hotad, det vill säga inte utsatt för någon direkt utdöenderisk, inte nödvändigtvis behöver innebära att det har en gynnsam bevarandestatus. Eftersom direktivets målsättning definieras positivt, som en gynnsam situation som ska nås och upprätthållas, är medlemsstaterna skyldiga att vidta åtgärder som går utöver att endast undvika utdöende.

Kommunen har på intet sätt visat att den exploatering detaljplanen medger inte kommer att försvåra upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos de aktuella fågelarternas bestånd i deras naturliga utbredningsområde.

- Det finns ett behov av tydligare praxis både vad gäller vilket underlag som ska krävas samt vad gäller hur bedömningar kring påverkan på miljökvalitetsnormer för vatten ska göras i samband med kommunal detaljplanering.

Reglerna om prejudikatdispens i Mark- och miljööverdomstolens som andra instans, syftar bland annat till att möjliggöra för överklaganden till Högsta domstolen av mål med prejudikatintresse. Kraven för prejudikatdispens är därför lägre i hovrätten än i Högsta domstolen (jfr. NJA 2011 s. 782 p. 8 samt NJA s. 843 p. 9).

3. Det finns därutöver synnerliga skäl att pröva överklagandet

Det finns för övrigt särskilda skäl att meddela prövningstillstånd då verksamheten riskerar medföra irreversibla skador på viktiga naturområden för rekreation och arter skyddade av både svensk och unionsrätt.

Utveckling av talan

Regeringsformen, miljöbalken och kommunal planering

Kommunfullmäktiges beslut om att anta en detaljplan utgör rättstillämpning. Enligt regeringsformen måste sådan rättstillämpning följa gällande lag. Markanvändning är föremål för ett antal lagar där miljöbalken (MB) är den som gäller fullt ut för hela området utan att sättas åt sidan av annan svensk lag (utöver vad MB själv anger). MB har alltså full tillämplighet även när det gäller markanvändning som faller under plan- och bygglagen. Miljöbalkens omfattande tillämpningsområde inkluderar all slags möjlig inverkan på naturmiljön och denna ska bedömas med bästa möjliga hänsyn till inledningsparagrafen. Plan- och bygglagen gäller också för markanvändning, men är begränsad till bebyggelse och liknande åtgärder kommun för kommun. PBL tar inte över miljöbalken i något enda avseende vad gäller de materiella reglerna, utan kan tillämpas inom ramen för miljöbalken men inte utanför miljöbalkens ramar. Däremot ger PBL kommunerna möjlighet att, så länge det inte strider mot annan lag, lägga till kommunala önskemål om markanvändningen.

Om man accepterar att kommunens planering utgör rättstillämpning (vilket mina huvudmän utgår från att Mark- och miljödomstolen gör) är frågan om vilken rätt som ska tillämpas? Enbart PBL eller även annan gällande rätt? Om svaret skulle bli enbart PBL skulle detta kunna medföra att en detaljplan kan medge sådant som strider mot annan svensk lag, t ex MB. Detta strider i sin tur mot regeringsformen. Eftersom MB har en generellt sett strängare lokaliseringsregel, 2 kapitlet 6 § MB, än vad PBL har,

men om bara PBL tillämpas vid planeringen, kommer de människor och den miljö som missgynnas genom planen i sämre läge än vad svensk lag, inklusive MB, anger.

Kommunen har fullständigt bortsett från MB:s bestämmelser om bland annat lokalisering, områdesskydd samt artskydd. Till detta kommer internationella bestämmelser såsom EU-direktiv angående skydd av natur och arter och vatten.

Plan- och bygglagen, allmänt

Planläggning enligt PBL ska syfta till att mark- och vattenområden används för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Företräde ska ges åt sådan användning som från allmän synpunkt medför en god hushållning.

Hänsyn ska bland annat tas till natur- och kulturvärden samt miljö- och klimataspekter och innebära en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt. Vidare ska bebyggelse lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till människors hälsa och säkerhet, jord, berg- och vattenförhållandena, möjligheterna att ordna trafik, vattenförsörjning, avlopp, avfallshantering, möjligheterna att förebygga vatten- och luftföroreningar samt bullerstörningar, och risken för olyckor, översvämning och erosion.

Vid planläggning får enligt 2 kap 4 § PBL mark tas i anspråk för bebyggelse endast om marken ur allmän synpunkt är lämplig för ändamålet. Genomförandet av den nu överklagade detaljplanen riskerar medföra stora olägenheter för närboende och naturmiljö, vilket enligt mina huvudmän innebär en markanvändning som motverkar en god hushållning med mark. Den överklagade detaljplanen strider således mot 2 kap PBL och måste därmed upphävas.

Miljöbalken, lokaliseringsregeln

PBL har inte materiella regler som skyddar närboende och naturmiljön på samma sätt som MB. MB gäller dock som nämnts ovan fullt ut och tar över PBL vid konflikt.

En central regel i MB är den nämnda lokaliseringsregeln i 2 kapitlet 6 § MB. För en åtgärd som tar i anspråk ett markområde, som i detta ärende, ska en plats väljas som är lämplig och där ändamålet kan uppnås med minsta möjliga intrång och olägenhet. Lokaliseringsbedömningar för nya projekt ska vara objektiva. Det betyder att det inte är upp till en viss sökande eller kommun att välja alternativ, utan man ska bortse från subjektiva omständigheter och frågan blir då huruvida det finns bättre platser för den planerade bebyggelsen. Till detta kommer att det är kommunen som tillsammans med exploatören har bevisbördan för att det som ingår i den föreslagna detaljplanen inte kan tillgodoses någon annanstans på ett sätt som är bättre för närboende och naturmiljön.

För att kunna utröna om en lokalisering är tillåtlig enligt 2 kap 6 § MB, en bestämmelse som gäller även för denna planering, måste det visas att platsen är lämplig och att ändamålet kan nås med minsta möjliga intrång och olägenhet. Detta gäller oavsett om den bebyggelse detaljplanen medger är tillståndspliktig enligt miljöbalken eller om det krävs en miljökonsekvensbeskrivning innan planen kan prövas.

Vid bedömningen enligt 2 kap 6 § MB måste alltid övervägas om det finns alternativa platser som är bättre. Det är kommunen som i detta fall i sitt planeringsunderlag ska visa att ingen lämpligare plats finns. Varken kommunen eller exploatören har försökt hitta andra realistiska och lämpliga lokaliseringar.

Att detaljplanen överensstämmer med översiktsplanen är inte tillräckligt för en bedömning enligt 2 kap 6 § MB. En översiktsplan säkerställer inte att MB:s bestämmelser om lokalisering uppfylls.

Mina huvudmän menar att kommunen i planen inte visat att denna plats är lämplig och att den bebyggelse planen medger kan ske med minsta möjliga olägenheter.

Undermåligt beslutsunderlag

Ett genomgående problem i detta detaljplaneärende är det bristande beslutsunderlaget. Mina huvudmän har under planarbetets gång upprepat och tydligt visat på stora brister i det beslutsunderlag som ligger till grund för den nu aktuella detaljplanen.

För att uppnå en god bebyggd miljö är det viktigt att integrera miljöhänsyn tidigt i planeringsprocessen. Insikten om detta ledde till antagandet av Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/42/EG av den 27 juni 2001 om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan, det s k SMB-direktivet. Direktivet syftar till att sörja för ett gott miljöskydd och bidra till att miljöfrågor beaktas vid utarbetandet av vissa planer och program så att en hållbar utveckling främjas. Meningen med en strategisk miljöbedömning är att ge underlag för formulering och bedömning av framtida utveckling för exempelvis markanvändning. Detta behövs för att identifiera förekommande framträdande miljöfrågor vilka behöver vidare utredning, så att urvalet av utvecklingsalternativ kan optimeras ur miljösynpunkt och för att försäkra att det minst miljöförstörande utvecklingsalternativet väljs. Miljöbedömningen ska bl a stimulera sökandet efter alternativa lösningar och ge förutsättningar för att kunna beakta diffusa och kumulativa effekter. Meningen är alltså att miljöbedömningen ska göras innan en kommun, som i det här fallet, har låst fast sig vid framtida planer.

En kommunal detaljplan anses vara en sådan typ av plan som avses i direktivets art 3.3. För en sådan plan ska en behovsbedömning enligt kriterier i bilaga II göras för att avgöra om planen kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Den myndighet som prövar om en plan eller ett program kan antas medföra betydande miljöpåverkan ska, efter samrådet med andra berörda myndigheter, fatta ett beslut i frågan och detta

beslut ska innehålla skälen för myndighetens eller kommunens bedömning. Detta motiverade beslut ska även göras tillgängligt för allmänheten.

Denna inledande behovsbedömning får enligt EU-kommissionens vägledningsdokument⁶ inte förbises. Förslagen måste bedömas systematiskt enligt fastställda miljökriterier för att avgöra de sannolika miljöeffekterna. Medlemsstaterna ska i samtliga fall ta hänsyn till relevanta kriterier i direktivets bilaga II. Det viktigaste är enligt kommissionen inte storleken på det område en plan eller ett program omfattar utan huruvida det finns risk för betydande miljöpåverkan eller inte. Bedöms genomförandet kunna medföra betydande miljöpåverkan ska en miljöbedömning göras även om det endast gäller ett litet område. I ju högre grad kriterierna har uppfyllts desto sannolikare är det att miljöpåverkan kommer att vara betydande.

Enligt 4 kap 34 § PBL ska kommunen göra en strategisk miljöbedömning enligt 6 kap 11–12 och 16 §§ MB i det fall detaljplanen kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Kommunen har i sin behovsbedömning kommit fram till att planförslaget inte kommer innebära betydande miljöpåverkan enligt 6 kap MB. Både SMB-direktivets bilaga II och 5 § miljöbedömningsförordningen med bilaga innehåller kriterier för hur betydande miljöpåverkan ska bedömas. Behovsbedömningen bör förutom utifrån kriterierna 5 § miljöbedömningsförordningen även kunna göras mot bakgrund av syftet med bestämmelserna. Syftet med en miljökonsekvensbeskrivning för en plan eller ett program är att identifiera och beskriva de direkta och indirekta effekter som den planerade planen kan medföra dels på människor, djur, växter, mark, vatten, luft, klimat, landskap och kulturmiljö, dels på hushållningen med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt, dels på annan hushållning med material, råvaror och energi. Vidare är syftet att möjliggöra en samlad bedömning av dessa effekter på människors hälsa och miljön. Vid bedömningen av vilken betydelse och sårbarhet som det påverkade området har på grund av intensiv markanvändning, överskridna miljö kvalitetsnormer, kulturarvet eller speciella särdrag i naturen bör även beaktas om planen kan komma att påverka områden eller intressen som är värdefulla eller känsliga, men som inte har ett formellt skydd i lagstiftningen. Även en förhållandevis liten påverkan kan vara betydande om det är fråga om särskilt värdefulla eller sårbara miljöaspekter. Om påverkan är irreversibel ökar enligt kommissionens vägledningsdokument sannolikheten för att den är betydande. EU-domstolen konstaterade också i mål C-392/96 att även projekt som inte är särskilt stora kan medföra betydande miljöpåverkan om det är beläget på en plats som på grund av faktorer som flora och fauna, luft, vatten, klimat och kulturarv är känslig för förändring.

Utifrån kriterierna i SMB-direktivet och miljöbedömningsförordningen bör vid bedömningen om planen kan antas medföra betydande miljöpåverkan i detta ärende särskilt beaktas:

⁶ Europeiska kommissionen (2004). Genomförande av direktiv 2001/42 om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan, Generaldirektorat miljö 2004, Luxemburg, Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer, ISBN 92-894-6545-X, 63 s. (<http://ec.europa.eu/environment/eia/>)

- Planen rör ett område som i stora delar inte tidigare är exploaterat.
- Planen påverkar strandskyddsområde.
- Planen rör ett område med flertalet fridlysta eller skyddsvärda växter och djurarter.
- Planen berör ett område av stort intresse för friluftslivet.
- Genomförande av planen kan komma att påverka miljökvalitetsnormer för vatten.

Mina huvudmän delar inte kommunens bedömning i denna fråga. Mina huvudmän anser istället att en strategisk miljöbedömning skulle gjorts inkluderande en miljökonsekvensbeskrivning då planen riskerar ge upphov till betydande miljöpåverkan. Planen berör ett område med höga naturvärden och ett område viktigt för friluftsliv. Rödlistade och fridlysta arter förekommer i området. Det framgår inte av kommunens behovsbedömning hur man kommit fram till att olika uppräknade värden inte kommer att påverkas. Mina huvudmän anser att det saknas en tillräcklig utredning som visar vilka grunder kommunen haft för sin bedömning samt på vilka kriterier denna bedömning gjorts.

Oavsett om de formella kraven enligt 6 kap MB uppfyllts eller inte krävs att ett underlag tas fram för att göra en sådan bedömning som krävs enligt 4 kap 34 § PBL. Kommunen har trots bedömningen om att någon strategisk miljöbedömning inte behövs låtit ta fram diverse utredningar. Dessa presenterade redovisningar ger dock inte tillräckligt underlag för att bedöma miljökonsekvenserna på ett tillfredsställande sätt. Flera viktiga aspekter har helt förbisetts. Naturvärdesinventeringarna innehåller inga bedömningar av konsekvenser för biologisk mångfald vid en eventuell exploatering av något slag. Någon bedömning av områdets geologiska, geomorfologiska eller hydrologiska värden har inte gjorts. Det finns heller inte någon utredning kring påverkan på den kulturhistoriska miljön, områdets sociala värden eller värden för friluftslivet.

Vidare saknas tillräckligt underlag för att bedöma påverkan av dagsvattenhanteringen.

Sammantaget är beslutsunderlaget för dåligt för att dels bedöma om detaljplanen kan komma att medföra betydande miljöpåverkan, dels bedöma konsekvenserna av detaljplanen. Varken kommunpolitikerna eller tjänstemännen har därmed haft ett adekvat underlag vid beslut om detaljplanen.

Avsaknaden av en strategisk miljöbedömning och en miljökonsekvensbeskrivning är en sådan brist i beslutsunderlaget att kommunens beslut att anta detaljplanen måste upphävas.

Avvägning mellan allmänna och enskilda intressen enligt PBL

Enligt 2 kap 1 § PBL ska kommunen vid planläggningen ta hänsyn till både enskilda och allmänna intressen.

Rent allmänt när det gäller avvägningen av enskilda och allmänna intressen i detta ärende vill mina huvudmän särskilt framhålla att detaljplanen har som mål att tillgodose främst enskilda intressen, exploatörens, inte några allmänna intressen för kommunen. Den planerade bebyggelsen kommer att innebära en omfattande privatisering av ett område som idag är allmän plats med parkstatus och används av allmänheten för bl a rekreation och som även har stora natur- och kulturvärden. Förskolegrupper nyttjar parken regelbundet för pedagogisk verksamhet.

Mina huvudmän anser att flera allmänna intressen kan komma att kränkas genom detaljplanen.

Planläggning ska enligt 2 kap 2 § PBL syfta till att mark- och vattenområden används för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Företräde ska ges åt sådan användning som från allmän synpunkt medför en god hushållning.

Vidare får enligt 2 kap 4 § PBL mark tas i anspråk för bebyggelse endast om marken ur allmän synpunkt är lämplig för ändamålet.

Enligt 2 kap 5 § PBL ska bebyggelse och byggnadsverk lokaliseras till mark som bland annat är lämpad för ändamålet med hänsyn till människors hälsa och säkerhet, jord, berg- och vattenförhållandena, möjligheterna att förebygga vatten- och luftföroreningar samt bullerstörningar och risken för olyckor, översvämning och erosion.

Enligt 2 kap 6 § PBL ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan. Dessutom ska hänsyn tas till skydd mot uppkomst och spridning av brand och mot trafikolyckor och andra olyckshändelser.

Den planerade bebyggelse som planen medger kommer att medföra ökad trafik i närområdet, både på väg och i vattenområde. Den ökade trafikintensiteten innebär förutom buller och sämre luftkvalitet även fara för person- och sakskador på förbipasserande. Den föreslagna bebyggelsen kommer att skapa trafikproblem åtminstone för närboende.

Den som är sakägare vid överprövningen av en detaljplan kan bland annat enligt rättsfallet RÅ 1994 ref 39, utöver sina enskilda intressen, till stöd för att beslutet om att anta planen ska upphävas, anföra även att allmänna intressen kränks. Detta gäller även om sakägaren inte personligen berörs av dessa intressen.

Allmänna intressen

Mina huvudmän tar i detta överklagande enbart upp allmänna intressen.

Både kommunen och Mark- och miljödomstolen har i stort sett underlåtit att göra en bedömning av de allmänna intressen som kan komma att påverkas av den exploatering detaljplanen tillåter i och med att de i princip fullständigt bortsett från miljöbalkens bestämmelser om bland annat lokalisering, områdesskydd, artskydd samt miljö kvalitetsnormer.

Nedan tas några av dessa allmänna intressen upp särskilt. Uppräkningen är inte avsedd att vara uttömmande. Mina huvudmän hänvisar här till de utförliga beskrivningar de tidigare inkommit med i samtliga instanser under målet handläggning.

Påverkan på naturmiljö och fridlysta arter

Detaljplanen beaktar heller inte tillräckligt natur- och kulturvärden i övrigt och främjar inte en ändamålsenlig struktur för bland annat grönområden, god livsmiljö och goda miljöförhållanden i enlighet med 2 kap 3 § PBL.

Mina huvudmän delar inte de slutsatser som tas i de naturvärdesinventeringar kommunen respektive de markanvisade byggbolagen låtit göra. Dessa tar till exempel inte hänsyn till att hela områdets struktur förändras genom exploateringen och har kvalitetsbrister vilka mina huvudmän redogjort för i sitt överklagande till Mark- och miljödomstolen.

Trots undermåliga naturvårdens- och artinventeringar och trots avsaknad av sådana i många fall torde det ändå vara ostridigt att det inom planområdet finns områden med höga naturvärden och ett flertal fridlysta och rödlistade arter.

Vad gäller denna fråga hänvisas till samtliga de inlagor mina huvudmän tidigare ingivit i målet. Det kan konstateras att den exploatering detaljplanen medger skulle innebära väsentlig påverkan på naturmiljö samt störning på fridlysta arter och skada på sådana arters fortplantningsområden och viloplatser på sådant sätt att artskyddsförordningen förbud i 4a § och 4 § ska tillämpas.

Bestämmelserna om fridlysning och dispens i 4, 4a och 14 §§ AF innebär en ren implementering av artiklarna 12, 13 och 16 i art- och habitatdirektivet och artikel 9.1 fågeldirektivet. Ett myndighetsbeslut får inte försämrade en skyddad arts bevarandestatus eller möjlighet att nå gynnsam bevarandestatus på någon nivå. I art- och habitatdirektivet art 1 (i) anges en arts bevarandestatus som summan av de faktorer som påverkar den berörda arten och som på lång sikt kan påverka den

naturliga utbredningen och mängden hos dess populationer inom det territorium som anges i artikel 2. Detta gäller även kommunernas planering enligt PBL.

Den föreliggande planen, inkluderande naturvärdesinventeringarna, möjliggör inte en samlad bedömning av de planerade åtgärdernas inverkan på fridlysta arter och deras fortplantnings- och viloområden. Underlaget för beslutet om detaljplanen är därmed bristfälligt. Bristerna i beslutsunderlaget vad gäller utredning om detaljplanens påverkan på fridlysta arter är så stora att mina huvudmän bedömer att kommunens planbeslut inte tillkommit i laga ordning.

Mina huvudmän vill här även hänvisa till Regeringsrättens som i mål 7994–03 där domstolen slog fast att ett effektivt genomförande av habitatdirektivets bestämmelser om artskydd förutsätter att det eventuella behovet av att ta hänsyn till fridlysta arter och deras fortplantnings- och viloplatser klarläggs i sådan tid att det kan beaktas såväl i planprocessen som i följande ärenden om bygglov i enlighet med planen. Om frågan om skydd för fridlysta arter tas upp först sedan övriga prövningar slutförts finns en uppenbar risk att någon verklig prövning av förutsättningarna för undantag från fridlysningen inte kommer tillstånd. Även om PBL inte formellt kräver att bestämmelserna om artskydd beaktas i ett ärende om detaljplan får regelsystemet enligt domstolen ändå anses förutsätta att erforderlig information i dessa avseenden ändå ska finnas tillgänglig i ett ärende om detaljplan.

Påverkan på den enligt EU-direktiv starkt skyddade cinnoberbaggen är ensam i sig ett tillräckligt skäl för att exploateringen inte kan anses förenlig med vare sig artskyddsförordningen eller art- och habitatdirektivet. Även andra skyddade arter såsom fladdermöss, groddjur inklusive den särskilt EU-skyddade åkergrodan, och fåglar, varav många rödlistade, liksom blåsippor i mattliknande utbredning kan komma att påverkas på ett otillåtet sätt.

Strandskydd

Strandskydd gäller enligt 7 kap 14 § MB generellt 100 meter upp på land och ut i vattnet från stranden.

Stränderna är unika biotoper som via sjöar och vattendrag binder samman andra viktiga naturområden. Strandskyddets syften är långsiktiga och områden som för tillfället verkar vara av begränsat intresse kan bli betydelsefulla i framtiden. Lagstiftaren har alltså utgått från att det alltid ska gälla stor restriktivitet i och med att strandskyddet är ett allmänt intresse som väger tungt. Det handlar om vikten av att bevara sammanhängande områden tillgängliga för såväl allmänheten som växt- och djurlivet nu och i framtiden. I propositionen Svenska miljömål anförde regeringen att skyddet av stränderna är en nationell angelägenhet för att trygga förutsättningarna för

allmänhetens friluftsliv och för att bevara goda livsvillkor för växter och djur. De orörda stränderna är även lokalt och regionalt av stor betydelse, både i dag och i framtiden.

Strandskyddets betydelse för friluftslivet och den biologiska mångfalden bidrar till uppfyllelse av flera av de av riksdagen antagna miljökvalitetsmålen. Ett utvidgat strandskydd berör i första hand målen om en God bebyggd miljö och Ett rikt växt- och djurliv. Innebörden är bl a att en långsiktigt hållbar bebyggelsestruktur ska utvecklas och att människor ska ha tillgång till natur- och grönområden i närheten av bebyggelsen. Båda målen slår fast att den biologiska mångfalden ska bevaras och utvecklas. Strandskyddet är en viktig förutsättning för arbetet med att uppfylla miljökvalitetsmålen på både kort och lång sikt.

Strandskyddets syften är långsiktiga. Sådana områden som för närvarande verkar vara av begränsat intresse kan bli betydelsefulla i framtiden (se prop. 2008/09:119 s. 36). Strandskyddet är ett allmänt intresse som är så starkt att utgångspunkten är att strandskyddet i normalfallet har företräde framför andra allmänna eller enskilda intressen. Reglerna är inte avsedda att tillämpas på det sättet att det alltid ska anses finnas särskilda skäl om en av omständigheterna föreligger.

Den aktuella detaljplanen förutsätter upphävande av gällande strandskydd enligt 4 kap 17 § PBL.

Att pumpstationen för avloppsvatten flyttats 10 meter in på jordbruksmark för att komma utanför strandskyddat område för Hågaån är en formalitet för att slippa frågan om upphävande av strandskyddet för detta ändamål. Frågan om strandskyddet kvarstår ändå då angöringsvägen planeras läggas inom strandskyddat område.

Mina huvudmän anser att pumphuset trots sin flytt ändå kommer att ligga olämpligt nära Hågaån vid bräddningssituationer som kan uppträda vid överbelastning av avloppsnätet t ex vid skyfall eller tekniska fel. Ett strandnära läge även om det flyttats till rätt sida gränsen minskar inte risken för föroreningar av Hågaån vid bräddning. Då pumphuset placerats nära det biotopskyddade diket kommer bräddningsvattnet att lätt nå Hågaån även med huset flyttat 10 m in på icke strandskyddad jordbruksmark. Det är inte troligt att placeringen innebär att en tillräcklig skyddszon till diket, som hyser häckande fåglar och är passage för utter. Pumphusets lokalisering och funktion är det viktiga i sammanhanget och dess placering är inte lämplig vare sig sett till miljökvalitetsnormer i Hågaån eller sett till den störning den förväntas ge på det biotopskyddade diket naturvärden, häckande fåglar och passerande utter.

Länsstyrelsen har krävt ett skyddsavstånd men det är oklart hur stort ett sådant behöver vara och eftersom det inte gjorts någon ny granskning efter flytten av pumphuset har Länsstyrelsen inte yttrat sig efter att pumphusets placering ändrats. Länsstyrelsen har angivit i sitt granskningsyttrande att det kan behövas en

dispensansökan om det inte går att skapa ett tillräckligt stort skyddsavstånd. I avsaknad av ny granskning har inte heller frågan om dispens blivit föremål för någon ny bedömning. Mina huvudmän menar att det faktum att pumphusfrågan inte är tillräckligt utredd med avseende på skyddet av djur och natur i det biotopskyddade diket, hantering av bräddning och påverkan på Hågaån och ej heller vad gäller ledningsdragningar i Ekebydalen innebär att detaljplanen behöver upphävas även av detta skäl.

Mina huvudmän anser att det krävs strandskyddsdispens och särskilda skäl som 7 kap 18 c § MB saknas. Dispens får endast ges om det är förenligt med strandskyddens syften, 7 kap 26 § MB. Avvägningen mot områdets skyddsvärden kan även innebära att det saknas förutsättningar för dispens trots att de angivna skälen i 7 kap 18c § MB finns. Bebyggelsen riskerar att skada goda livsvillkor för djur- och växtlivet inom strandskyddsområde.

Påverkan på vattenmiljö

Bestämmelserna angående miljö kvalitetsnormer för vatten och icke-försämringskravet bygger helt och hållet på EU-rätt. Ramvattendirektivet har i svensk rätt främst implementerats genom 5 kap 4 § MB, vattenförvaltningsförordningen och föreskrifter från bland annat Havs- och vattenmyndigheten (HaV) och Sveriges geologiska undersökning (SGU). Även enligt plan- och bygglagen ska miljö kvalitetsnormerna i 5 kap MB eller i föreskrifter som har meddelats med stöd av 5 kap MB följas (2 kap 10 § PBL).

Ramvattendirektivet syftar till att undvika en försämring av yt- och grundvattenstatusen. Direktivets artikel 4.1 anger att medlemsstaterna ska genomföra nödvändiga åtgärder i syfte att gradvis minska förorening från prioriterade ämnen och för att utsläpp och spill av prioriterade farliga ämnen ska upphöra eller stegvis elimineras. Försämringsförbudet i artikel 4.1 kräver att "[medlemsstaterna] genomför alla åtgärder som är nödvändiga för att förebygga en försämring av statusen i alla ytvattenförekomster [...]". Kravet på medlemsstaterna är alltså att förhindra en försämring av vattnets kemiska och ekologiska status.

Ramvattendirektivet ska tolkas mot bakgrund av unionens miljömål. Där bland att miljön ska bevaras, skyddas och förbättras samt att en hög skyddsnivå åsyftas. Tolkningen ska bygga på försiktighetsprincipen och på principen att förebyggande åtgärder bör vidtas. Att uppnå god vattenstatus och att förebygga en försämring i medlemsstaternas vattenförekomster utgör ramvattendirektivets grundläggande miljömål och är huvudregeln för de krav som riktas mot en medlemsstat att säkerställa att dess vattenförekomster når rätt vattenstatus i rätt tid.

Ramvattendirektivet ställer således krav på att medlemsstaterna måste avhålla sig från att vidta åtgärder som äventyrar det resultat som föreskrivs i direktivets art 4. Detta medför en skyldighet att inte lämna tillstånd till projekt som kan orsaka en försämring av en vattenförekomsts status eller när projektet äventyrar uppnåendet av en god status. Uppfylllandet av ramvattendirektivets miljömål (som i Sverige genomförts som miljö kvalitetsnormer) är bindande för medlemsstaternas samtliga myndigheter och domstolar. Detta har även fastställts av EU-domstolen i mål C-461/13, C-43/10 samt C-346/14. Praxisen bekräftas i mål C-664/15 där domstolen uttalar att art 4.1 inte enbart är en programförklaring utan att bestämmelsen innebär en skyldighet att förebygga försämring av vattenförekomsterna som har en tvingande verkan gentemot medlemsländerna i synnerhet i samband med beslut om tillstånd. Enligt EU-domstolens avgörande C-461/13, den s k Weserdomen, ska icke-försämringskravet tillämpas så att en försämring föreligger om statusen hos minst en av de ekologiska kvalitetsfaktorerna försämras med en klass även om klassificeringen av ytvattenförekomsten som helhet inte försämras. Vid behandlandet av tolkning av "försämring av status", gör EU-domstolen alltså skillnad på om begreppet ska tolkas utifrån att omfatta en försämring som medför att hela vattenförekomstens klassning sänks minst en klass (statusklassteorin) eller om begreppet omfattar varje förändring av en vattenförekomst (status quo-teorin). Teorin som erkändes av domstolen var status quo-teorin.

Enligt 5 kap 4 § MB, som alltså är en direkt implementering av EU:s ramvattendirektiv med den uttolkning som EU-domstolen givit detta, får en myndighet eller en kommun inte tillåta att en verksamhet eller en åtgärd påbörjas eller ändras om detta, trots åtgärder för att minska föroreningar eller störningar från andra verksamheter, ger upphov till en sådan ökad förorening eller störning som innebär att vattenmiljön försämras på ett otillåtet sätt eller som har sådan betydelse att det äventyrar möjligheten att uppnå den status eller potential som vattnet ska ha enligt en miljö kvalitetsnorm. Uppstår sådan försämring och prövningsmyndigheten ändå avväger att ge tillstånd måste förutsättningarna i art 4.7 ramvattendirektivet, implementerade i 4 kap 11-12 §§ vattenförvaltningsförordningen, vara uppfyllda. Bestämmelsen i 2 kap 10 § PBL torde innebära att kommunen ska tillämpa denna bestämmelse vid detaljplanering.

Prövningsmyndigheten behöver, med stöd av underlag från verksamhetsutövaren, granska hur verksamheten riskerar påverka aktuella miljö kvalitetsnormer och utgångspunkten för denna bedömning måste då vara aktuell vattenstatus samt de kvalitetsfaktorer (parametrar eller de tillstånd som de indikerar) som sänker statusen.

Det saknas i målet bland annat tillräckliga utredningar som till fullo visar om och i vilken omfattning negativ påverkan på vattenkvalitet och vattenlevande organismer kommer att uppstå. Mina huvudmän hänvisar här till EU-domstolens domar i mål C-535-18 (Bielefeld) och C-559-19 (Spanien) i de delar som berör beslutsunderlaget.

Osäkerheter i aktuellt beslutsunderlag innebär att det inte i tillräcklig omfattning går att göra en bedömning av exploaterings påverkan på miljön och då framför allt på grund- och ytvatten. Mina huvudmän hävdar, trots det undermåliga beslutsunderlaget, att exploateringen inte bara äventyrar, utan även omöjliggör uppnåendet av god kemisk status för Hågaån i tid, samt att detaljplanen därmed även strider mot icke-försämringskravet. Därmed innebär den aktuella verksamheten ett sådant överträdande av ramvattendirektivets icke-försämringskrav som inte är tillåtligt enligt direktivet med den tolkning EU-domstolen gör i Weserdomen. Dessutom kommer en rättskraftig detaljplan att innebära ett problem genom att det försämrar möjligheterna att vidta framtida åtgärder i syfte att uppnå miljö kvalitetsnormerna.

Mina huvudmän anser därmed att kommunens beslut innebär att 5 kap 4 § MB samt därmed även artikel 4.1 i ramvattendirektivet, samt försiktighetsprincipen, inte har tillämpats korrekt.

Vad gäller påverkan på vatten hänvisas även till avsnitt ovan under "Grunder för prövningstillstånd" p 1.

Trafiksituationen

Genomfartsvägarna Granitvägen och Stigbergsvägen är de gator som närmast får ta hand om den ökade trafiken, i konkurrens med den planerat ökade busstrafiken. Ingen av dessa gator är utbyggnadsbar och är redan idag hårt trafikerade, samt har bilparkering längs vägarna. Fyller man sedan ytterligare på med Ekebydalsvägen som genomfart från Börjetull till Gottsunda, som ÖP16 beskriver, blir trafiksituationen ännu mer ohållbart. Tillsammans kommunicerar alla dessa vägar med Norbyvägen, som redan idag är hårt belastad, och ej möjlig att bygga ut. Luftkvaliteten kommer att försämrast, med ökad trafik och köbildning.

Fastigheterna som idag gränsar till Hammarparken ligger kant i kant, utan genomfarter mellan fastigheterna. Idag finns endast enkelriktade tillfartsvägar till portarna i form av gångvägar och det finns inget utrymme alls för att bygga genomfarter, vare sig på tomtmark eller allmänning. Den närmaste vägen för persontrafiken från bostäder i detaljplanen är genom befintliga fastigheter/tomter, vilket medför att genomfartstrafik bestående av gående, cyklande och enkla elfordon kommer att öka med +1000 personer (ca 400 lägenheter). Detta medför ett stort intrång på privat mark, samt risk för kollisioner på de trånga tillfarterna. Att bygga murar/staket runt befintliga fastigheter är för alla parter både otrevligt och begränsande, och ändrar den idag öppna och fria miljön till en stängd sådan.

Slutord

Jag utgår från att mina huvudmän kommer att få sin rätt tillgodosedd även om denna rätt delvis eller helt följer av annan lag än plan- och bygglagen. Om miljöbalkens strängare lokaliseringsregler bortses ifrån i ett ärende som det nu överklagade kommer de som missgynnas, bland annat mina huvudmän, att hamna i ett sämre läge än vad svensk och internationell rätt medger. Detta skulle inte minst innebära ett äganderättproblem och en klar konflikt med skyddet av äganderätten. Godtas planen riskerar värdet på mina huvudmäns fastigheter att drastiskt minska.

Regeringsformen ger starkt skydd åt äganderätten och anbefaller full laglighet för alla myndighetsbeslut, även detaljplanering. Till lagen hör också Europakonventionen för mänskliga rättigheter då den ratificerats av både Sverige och EU. Konventionen innehåller i artikel 8 även skydd för bland annat privatliv och familjeliv. Vad gäller den materiella sidan, har i bl a Lopez Ostra mot Spanien Europadomstolen kommit fram till betydelsen av rätten till hemmet vad gäller miljöstörningar.

Enligt artikel 6.1 i fusionsfördraget slås fast att EU:s rättighetsstadga ska ha samma rättsliga status som fördragen. Det här innebär att rättighetsstadgan, för svensk del, normhierarkiskt kommer att stå över Europakonventionen och ha företräde framför all svensk lag (som t ex plan- och bygglagen och miljöbalken), i princip även den svenska grundlagen. Detta har också den viktiga konsekvensen att Stadgans rättigheter har direkt effekt och i och med detta är det möjligt för enskilda att åberopa den direkt inför nationella myndigheter och domstolar.

Att hänsyn till kommuners självbestämmande skulle ta över är inte förenligt med äganderättsskyddet, Europakonventionen samt EU:s fördrag (bindande i Sverige enligt svensk grundlag).

Enligt 13 kap 17 § PBL ska den överprövande instansen pröva om det överklagade beslutet strider mot någon rättsregel på det sätt som klaganden har angett eller som framgår av omständigheterna. Mina huvudmän framställer invändningar mot planen som rör såväl enskilda som allmänna intressen. Dessutom framförs invändningar mot formella brister i beslutsunderlaget. Den överklagade detaljplanen strider mot flera rättsregler på sätt som anges i denna komplettering. Mina huvudmäns invändningar rör sig således inte om detaljplanens lämplighet. Vare sig de enskilda eller de allmänna intressena har tillräckligt beaktats (naturskydd, artskydd, vattenkvalitet, hälsa m m) vare sig i detaljplanen eller av Länsstyrelsen under planprocessen. Underlaget för prövningen av allmänna intressen har dessutom varit undermåligt. Beslutsunderlaget omfattas av stora brister i förhållande till 4 kap 34 § PBL samt 6 kap 11–12 §§ MB. Trots detta har Mark- och miljödomstolen avslagit mina huvudmäns överklagande.

Föreslagen bebyggelse strider mot den avvägning i markanvändningsfrågan mellan allmänna och enskilda intressen som ska göras inför planbeslutet enligt 2 kap PBL och 3 kap MB. I en sådan avvägning ska företräde ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning med markresurser. Genomförs planen riskerar

inte bara mina huvudmän att utsättas för negativa hälsoeffekter, utan skyddad natur och skyddade arter kan komma att påverkas på ett sätt som inte är förenligt med vare sig svensk rätt eller EU-rätt. Vidare riskerar uppställda miljökvalitetsnormer att inte uppnås och ramvattendirektivets icke-försämringskrav att brytas.

Detaljplanen beaktar inte natur- och kulturvärden och främjar heller inte en ändamålsenlig struktur för bland annat grönområden, god livsmiljö och goda miljöförhållanden i enlighet med 2 kap 3 § PBL.

Det är oklart om bebyggelsen har lokaliserats till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till bland annat möjligheten att ordna bland annat avlopp och samhällsservice i enlighet med 2 kap 5 § PBL. Oklarheter finns även till möjligheten att förebygga vattenföroreningar.

Kommunen ska i planhandlingarna klargöra förutsättningar att hantera dagvattnet. I planen ska tas in de bestämmelser som behövs för att i ett sammanhang reglera de fysiska förhållanden som från allmänna eller grannelagsrättsliga synpunkter behöver bestämmas. Inte heller denna fråga är enligt detaljplanen löst.

Både den planerade bebyggelsen och dagvattenhanteringen riskerar att medföra att uppställda miljökvalitetsnormer för vatten inte kan uppnås. Ingenstans i detaljplanen framkommer hur man kommit fram till slutsatsen att bebyggelsen är tillåtlig i förhållande till normerna och ramvattendirektivets icke-försämringskrav. Detaljplanen strider således mot 2 kap 10 § PBL.

Kommunen har således gått utanför den gräns som de materiella bestämmelserna medger. Detaljplanen strider mot 2 kap 2–10 §§ PBL, 4 kap 17 § PBL, 4 kap 34 § PBL, 2 kap 6 § MB, artskyddsförordningen, 5 kap 4 § MB samt förordningen om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.

Genomförs den exploatering som planen möjliggör riskerar inte enbart närboende att utsättas för negativa hälsoeffekter, utan skyddad natur och skyddade arter kan komma att påverkas på ett sätt som inte är förenligt med vare sig svensk rätt eller EU-rätt. Att hänsyn till kommuners självbestämmande skulle ta över är inte förenligt med någon av dessa regleringar.

I övrigt hänvisar mina huvudmän till de tidigare yttranden de ingivit i ärendet under hela planprocessen.

Jag har för avsikt att utveckla mina huvudmäns talan ytterligare för det fall att prövningstillstånd meddelas bl a med grund i följande underlag som biläggs;

Bilaga 1 och 2. Om fladdermöss a. Fråga till BatLife. b. Svar från BatLife som visar att undersökningen från 2017 inte var tillräckligt noggrann.

Bilaga 3 och 4. Om cinnoberbagge a. Spridningsanalys som visar att Hammarparken tillhör de 10% mest värdefulla områdena i Uppsala för cinnoberbaggen, är en smal och sårbar spridningskorridor s k flaskhals vars storlek inte kan minskas om ett fullgott habitat ska kunna bibehållas. b. Överklagande från Entomologiska föreningen i Uppsala som åberopas som expertyttrande angående olämpligheten av veddepåer som ekologisk kompensation (Entomologiska föreningen har av Mark- och miljödomstolen inte ansetts ha talerätt).

Bilaga 5. Om grodpopulationen. PM Grodåtgärder, beställd av kommunen, publicerad i januari 2023 som avråder från de försiktighetsåtgärder (grodhotell, barriärer för instängning i Ekebydalen) som kommunen och länsstyrelsen överenskommit i samrådet och som var en grund för detaljplanebeslutet. Denna rapport tycks inte ha kommit till Mark- och miljödomstolens kännedom.

Bilaga 6. Hemställan till länsstyrelsen om tillsyn av Hammarparken i syfte att ge underlag för skydd mot exploatering (fortsatt parkmark alternativt ingå i naturreservatet Hågadalen/Nåsten) från föreningen Rädda Eriksbergs skogar 2023-03-20. Ärendet är inte hanterat.

Bilaga 7 och 8. Underlag till stöd för behovet av geoteknisk markundersökning i Hammarparken m a p a. giftförekomst från deponierna och b. analys av eventuell förekomst av kvicklera i den postglaciala leran.

Dag som ovan

Gunilla Högberg Björck